

Obrana v útoku

Generálmajor Jan Knotek

Historie vojenství poskytuje řadu příkladů a důkazů, že nesprávné pochopení dialektické jednoty útoku a obrany v teorii vojenského umění bylo často jednou z vážných příčin neúspěchu nejen v jednotlivých operacích, ale i v ozbrojeném zápase jako celku. Pro příklad neharmonického rozvoje vojenského umění, pokud se týká jednotlivých druhů bojové činnosti, nemusíme v historii chodit ani tak daleko.

V bleskové porážce Francie fašistickým Německem v poslední válce, kromě hlavních politických příčin, sehrál významnou roli bezesporu i fakt, že „francouzská škola“ vojenského umění přecenila obranu a podcenila útok. Byly to nesprávně vyhodnocené závěry z první světové války, které uvedly francouzský generální štáb v omyl, že se jím na konci první světové války podařilo vyřešit otázku operačního průlomu, ačkoli tomu tak ve skutečnosti nebylo. To je vedlo k nesprávnému závěru o charakteru příští války a k domněnce, že se tato bude podobat konci první světové války. Proto došli k známé „pasivní pevnostní strategii“, která v konkrétních politických podmínkách zrády a neschopnosti buržoazního velení francouzské armády, podstatně přispěla k rozkladu a porážce.

Jako příklad opačného extrému a špatného pochopení jednoty útoku a obrany může nám posloužit fašistické Německo, které Francii porazilo. Jeho strategie zase pod vlivem starého pruského schlieffenovského militarismu a snu o „bleskovém vítězství“, podepřeného různými novodobými teoriemi buržoazní vojenské vědy, přecenila vlastní možnosti — tanky a letadla, přecenila útok a podcenila obranu. Fašistický generální štáb nepochopil právě příčiny snadných vítězství nad Polskem a Francií, považoval je jako zá-

sluhu své „geniální strategie“ a „neporazitelnosti“ svých, zejména obrněných vojsk. To ho jen utvrdilo o domnělé správnosti jeho dobrodružné koncepce. Pojem „obrana“ byl takřka vymazán z vojenského slovníku fašistů, obrana nebyla ani rozpracována, ani cvičena. Teprve bitva pod Moskvou probudila a poučila fašistické velení o nutnosti, umět se ve válce i bránit. Známé, jakými potížemi bylo toto „překvapení“ provázáno, jak se systém fašistické obrany postupně měnil tak, jak to fašistická vojska teprve učila trpká praxe války.

Ani tady nelze přirozeně tento fakt považovat za hlavní příčinu fašistické porážky — těch bylo daleko více — ale faktem zůstane, že tento omyl sehrál značnou roli. To plně potvrzuje třeba tvrdohlavost a dogmatičnost útoku na Stalingrad, schematičnost útoku na Kurský výběžek a celá řada jiných operací.

Tyto historické zkušenosti neztratily na významu ani v soudobých podmínkách.

Nutnost harmonického rozvoje teorie i praxe všech druhů bojové činnosti, v nových vztazích a proporcích, je v soudobých podmínkách tím významnější, čím těsnější a výraznější se stala jejich jednota v boji.

O operacích v soudobých podmínkách tvrdíme, že budou vedeny s roz-

hodnými cíli, dynamicky, se značnými oboustrannými možnostmi rychle měnit jadernými údery na jednotlivých směrech poměr sil. Z toho logicky vyplývá nutnost častého přechodu od jednoho druhu bojové činnosti k druhému.

To všechno ukazuje, jak daleko těsnější se staly vztahy jednotlivých druhů bojové činnosti, zejména útoku a obrany. Proto by mělo přecenění nebo podcenění některého z nich v těchto podmínkách závažné důsledky pro úspěch operace i boje.

V čem a jak se změnila jednotu útoku a obrany v soudobém boji? Máme již důsledně a ve správných proporcích jejich novou jednotu promítnutu do naší teorie a praxe?

Odpověď na tyto otázky jsou hlavním předmětem mé úvahy. K jejich položení nutí ta skutečnost, že kolem otázek obrany je u některých příslušníků velitelského sboru dost nejasností, rozpaků a otazníků.

Z čeho to plyne?

Především z toho, že v teorii našeho vojenského umění nemáme uspokojivě dořešenu otázku místa a úlohy obrany v soudobé operaci a boji.

U některých soudruhů vzniká dojem, jakoby požadavek vysoké aktivity a rozhodnosti bojové činnosti a narůstající význam rozhodného útoku zatlačoval otázky obrany do pozadí a jakoby obrana ztratila význam.

Je to správné?

Bezesporu taď sehrál svoji roli i závěr, že druhá světová válka prokázala, že „neexistovala žádná obrana, která nebyla prolomena“.

Ten závěr, pokud je myšlen jako obecně platný, není ale správný. Obrana Sovětské armády u Moskvy, Stalingradu, Leningradu i na Kurské duze, nebyla prolomena.

Ale neexistovala pak žádná fašistická obrana, kterou by nebyla prolo-

mila sovětská vojska — a to je správný závěr.

Ale takové příliš obecné závěry problému neřeší.

Chceme-li aspoň dílčím způsobem najít odpověď na naše otázky, zopakujeme si napřed, jaké místo a úlohu v operaci a boji zaujímala tehdy obrana, jaké byly její cíle a podmínky?

— Obrana byla jedním ze dvou hlavních druhů boje, ke kterým se vojska uchýlovala v případě přesily nepřitele, kdy bylo nutno získat čas pro shromáždění sil a prostředků, nebo, kdy jich bylo třeba na jiném, rozhodujícím směru.

— Byla organizována a vedena v podmínkách:

a) souvislé, vojsky a technikou nasycené fronty, bez mezer;

b) byla jako druh operace (boje) zpravidla charakteristická pro celou operační (bojovou) sestavu;

d) útočník měl jen omezené možnosti dosahu, účinku a manévru palbou. Prolomení obrany vyžadovalo soustředění značného počtu sil a prostředků, tedy i času;

e) kdy časové podmínky přípravy útoku a jeho tempo, dovolovaly obránci připravovat a zaujímat obranu v dotyku i v hloubce.

Cílem obrany bylo zpravidla odrazit útok nepřitele, způsobit mu značné ztráty a udržet zaujatá postavení.

Zpravidla byla tedy obrana charakteristickým druhem bojové činnosti pro jednu stranu, zatím co útok charakterizoval činnost strany druhé.

Obranné operace (boje) byly odlišeny od útočných. Jednota útoku a obrany v nich nebyla tak těsná ani v taktickém, ani v operačním měřítku.

☆

Zachovala si obrana totéž místo a úlohu v operaci a boji v soudobých podmínkách?

Odpověď na tuto otázku není tak jednoduchá.

Z charakteru boje je jasné, že obranu, jako druh boje, nelze z bojiště „vymazat“. Vliv jaderných a raketových zbraní ovlivňuje silně její obsah i formy. Tyto prostředky dovolují klást na obranu i vyšší požadavky. Nejnáročnějším je požadavek „vytvořit příznivé podmínky pro přechod k rozhodnému útoku“. Není sporu ani o tom, že nové bojové prostředky umožňují místo odrazit útok nepřítele tento zmařit.

Zatím ale můžeme tvrdit, že jsme způsoby realizace těchto nových požadavků důsledně rozpracovali a zvládli. Kvalitativní změny v obsahu a formách boje jsme relativně důkladně promítli již do obsahu i forem útoku, jako rozhodujícího druhu boje, ale stejné práci u obrany jsme zatím zůstali dost dlužni.

Obranu jsme namnoze jen „přizpůsobili“ novým podmínkám některými, často značně obecnými požadavky, jako jsou nešablonovitost, manévrovost a aktivnost, které jsou siče naprosto správné, ale postihují jen její formy. Místo a úloha obrany v soudobém boji a celé její pojetí se zatím v našich představách mnoho neliší od její úrovně na konci poslední války. Nebudeme proto daleko od pravdy, jestliže si přiznáme, že v důsledku všech těchto skutečností nemáme často daleko k nedocenení současné jednoty obrany a útoku a k určitému přehlížení významu obrany.

Nejde o otázku, zda je „útok důležitější a silnější než obrana“ — tu jednoznačně už rozhodla historie a nové bojové prostředky rozhodující význam útoku jen zdůraznily. Nejde také o to, zda je správné pokládat útok za rozhodující druh bojové činnosti a zda požadavek vysoké aktivity a manévrovosti se týká celého boje vůbec, tedy všech druhů bojové činnosti. O tom není pochyb a sem také má úvaha nesměruje.

Jde o zcela jinou otázku — o otázku úlohy a místa obrany v soudobém boji.

Dosavadní „odlišení“ útoku a obrany vedlo k tomu, že v taktickém i operačním měřítku vojska vedla buď útočnou nebo obrannou operaci (boj) a to v celém pásu své bojové činnosti a na celou hloubku své sestavy. Zejména na operačním stupni se tyto druhy v podstatě střídaly. To mělo přirozeně svůj odraz i v teorii výchovy a výcviku vojsk, která v různém sledu a v různých proporcích cvičila buď útok nebo obranu. Tím se vytvářely pro jednotlivé druhy boje návyky a ovlivňovalo myšlení a metodiku práce velitelů a štábů v nich. Podle toho byly připravovány zámysly jednotlivých cvičení a při jejich provádění vytvářeny situace.

Jde o to, zda tento dosavadní způsob vyčerpává a postihuje nový charakter vztahů útoku a obrany beze zbytků, zejména na stupni operačně taktickém.

Domnívám se, že ne plně, i když v podstatě je správný, protože na samé podstatě útoku a obrany se ani v soudobých podmínkách nic nezměnilo. Změnily se ale jejich vzájemné vztahy.

Na nižších operačních stupních, do praporu až pluku včetně, se v obsahu ani tolik nezměnilo — tam se bude i nadále útok a obrana střídát, jen s tím rozdílem, že toto střídání může být podle okolností častější a nezávislé na druhu operace.

K podstatnější změně dochází ale na stupni operačně taktickém — počínaje už svazkem. Tam už nebude pravidlem, že naplní útočné operace (boje) bude jenom útok a obranné operace (boje) jen obrana. Operace jako celek může a zpravidla bude na jednotlivých směrech obsahovat útočné i obranné boje v různém, třeba i značném rozsahu.

To je logický důsledek možnosti raketových a jaderných zbraní, měnit

náhle poměr sil na jednotlivých směrech a nutit vojska často přecházet od jednoho druhu bojové činnosti k druhému. Co z toho vyplývá?

Z celého tohoto složitého problému všimneme si jen **vztahů útoku a obrany v útočné operaci.**

Útočná operace vedená na směrech a v podmínkách nesouvislé fronty nemusí tedy být vždy charakterizována jen útokem. Může být podle okolností směsí útočných i obranných bojů, v nichž bude útok zpravidla převažovat. Nemůžeme ovšem vyloučit období, kdy i v útočné operaci se rozsahem mohou útočné a obranné boje i vyrovnat nebo po určitou dobu obrana i převažovat, aniž by se cíle operace musely měnit.

Boj je dvoustranným procesem a proto takové odůvodněné předpoklady, jako že operace budou vedeny z obou stran s „rozhodnými cíli a aktivními formami“ mají své důsledky.

Nebylo by rozumné předpokládat, že v soudobých podmínkách bude útočící svaz (svazek) vždy a na všech směrech jen vítězně útočit, nepřetržitě a ve vysokých tempech. Musíme jistě udělat všechno k tomu, aby to tak bylo. To je také reálná možnost — ale ta musí být teprve realizována a k tomu mimo jiné, je třeba i vysokého bojového mistrovství. A jednou z jeho důležitých podmínek v současném boji je požadavek, aby vojska ovládala stejně kvalitně všechny druhy bojové činnosti. Představy o nějaké „snadnosti útoku po soustředěném úderu jadernými zbraněmi“ by se určitě ukázaly mylnými a mohly by nás zklamat. Soudobý boj bude i v podmínkách převahy v palebné a úderné síle velmi těžký a náročný. Každá operace se skládá z mnoha dílčích bojů taktických jednotek, jejichž výsledek teprve předurčuje její celkový úspěch.

Úspěch soudobé útočné operace může tedy často záviset do značné míry

i na úspěšném řešení obranného boje na některém z útočných směrů, kde se nepříteli podařilo získat dočasně místní převahu sil a prostředků. A to nemusí být vždy jen ten klasický „proti-úder“ — to může být stejně důsledek střetného boje, jako důsledek úspěšného úderu jadernými zbraněmi, provedeného nepřitelem. V tom se právě projevuje ta těsná jednotka útoku a obrany v soudobých operacích (bojích). Útočná operace sice nemusí, ale může být i plná obranných bojů. Proto velitel armády nebude v průběhu útočné operace řešit jen problémy útoku, ale i obrany v daleko větší míře a závažnosti, než tomu bylo často dosud. **Do určité míry se dílčí obranné boje i značného rozsahu a významu mohou stát nedílnou součástí útočné operace.**

Na vyšších operačních stupních, kupříkladu ve frontu, může už být vůbec obtížné rozlišovat útočnou a obrannou operaci.

Vraťme se ale na stupeň **operačně taktický.**

Všimneme si toho, jak to ve světle předchozích úvah vypadá prakticky a teoreticky jistě správným **požadavkem, aby v zámyslu každé obrany bylo už založeno vytváření podmínek k přechodu do útoku.** Zkušenosti z některých cvičení ukazují to, že právě tady nemáme nové podmínky do celé hloubky a do všech důsledků ještě domyšleny a teoreticky podloženy.

Je samozřejmé, že v průběhu útočné operace soustřeďuje velitel svůj zájem i úsilí svých prostředků na rozvíjení útoku na směrech úspěchu. Přitom ale často nedoceňujeme obtížnost podmínek a i přeceňujeme možnosti těch útvarů (svazků), které vedou boj na směrech, kde se nepříteli podařilo vyrovnat poměr sil nebo získat převahu. I těmto jednotkám jsou někde ukládány úkoly „odrazit útok nepřitele a vytvořit si podmínky k přechodu do roz-

hodného útoku“ v podmínkách, kdy to není reálné.

Všimněme si proto blíže podmínek právě těchto jednotek.

Nová situace pro ně mohla vzniknout z nejrůznějších důvodů. Vojska mohla být zastavena „silnou a dobře připravenou“ obranou nepřítele. Takový případ je možný, ale nebude v soudobých podmínkách typický, protože u nás i u nepřítele půjde zpravidla o spěšně zaujatou obranu.

Může to být důsledek toho, že se nepříteli podařilo soustředěným úderem palebné síly způsobit našemu údernému uskupení na daném směru těžké ztráty a získat tak převahu. To znamená, že úderné uskupení se střetlo s výraznou převahou sil a prostředků nepřítele, které jsou v aktivní, útočné akci (protiúder, protizteč nebo přechod z obrany do útoku).

Může to být i důsledek neúspěšného střetného boje se zálohami nepřítele.

V každém případě to znamená, bylo-li úderné uskupení přinuceno přejít od útoku k jinému druhu bojové činnosti, že utrpělo značné ztráty, ztratilo převahu a iniciativu a že je v těsném dotyku s útočícím nepřítelem, který je v převaze.

Jaké má jednotka v takové situaci reálné možnosti splnit vlastními silami úkoly, které jí bývají uloženy — přejít do obrany, zastavit útok nepřítele a udržet zaujatá postavení a vytvořit si podmínky k pokračování v útoku?

Reálně posuzováno, budou tyto možnosti zpravidla malé a bez vydatné pomoci nadřízeného, zejména jeho palebných prostředků, protitankových a ženijních záloh, se jí to v mnoha případech sotva podaří.

Nemáme na mysli případ, kdy jde o odrazení včas zjištěného protiúderu (protizteče), k němuž byla včas provedena opatření i prostředky nadřízeného.

V případě, že nepříznivá situace vznikla pro jednotku náhle, musíme počítat s aktivní činností nepřítele. Tedy s tím, že nepřítel často nedovolí napadené jednotce spěšně zaujmout obranu, rozhodně ne v těsném dotyku. Jednotka se pak dostane na daném směru do situace, kdy nepřítel bude pronikat její sestavou do hloubky, pronásledovat její části a obchvacovat je — prostě bude dělat totéž, co děláme my na směru úspěchu.

Jak řešit takovou situaci? Takové situace, zejména v počátečním období války vyloučit nemůžeme a ani je nevyřešíme naději, že k nim nedojde nebo „dojít nesmí“.

Nelze přirozeně pro její řešení hledat recept platný pro všechny možné podmínky, které mohou vzniknout. Způsobů řešení může být mnoho — všechny ale musí vycházet ze znalosti taktiky, organizace a výzbroje nepřítele, které musí být přizpůsobeny momentální situaci.

Zastavme se proto krátce u nepřítele.

Nepřítel stejně jako my přikládá útoku rozhodující význam a jenom v případě nutnosti ho kombinuje s obranou. Počítá rovněž s přenášením úsilí na směry, kde se projevil úspěch — tedy na takové směry, o kterých právě hovoříme. To jen potvrzuje nutnost, abychom v útočné operaci vývoj situace na takovém směru nepodceňovali.

K tomu, aby zvýšil operativnost a použitelnost svých svazků, provedl a dále provádí nepřítel řadu organizačních změn. Jednou z nejvýraznějších je reorganizace divizí bundeswehru na jednotypové. V ní je podstatné to, že samostatným taktickým svazkem se staly vlastně brigády (tankové, motorizované) a divize se stala vlastně vyšším taktickým svazkem. I když můžeme mít proti této organizaci řadu odůvodněných námitek, pro náš případ

nesmíme přehlížet ty možnosti, které tato organizace skýtá pro operativnost reakce na situaci, právě bojovým složením divize. Je to typicky agresivní organismus prvního sledu pro západoevropská válčiště, do které byly uloženy i některé závěry ze stávajících teorií strategických koncepcí („atomová slabost“, „omezené války“ atd.). Výrazné je pro ni zejména značné posílení dělostřelectvem a taktickými prostředky atomového napadení. To souvisí úzce s tendencí vývoje jaderných pum malých kilotonáží, která je v USA velmi výrazná. Je třeba počítat s tím, že toto úsilí přinese nepříteli určité kladné výsledky.

Západní prameny ukazují na to, že z celkového počtu nosičů jaderných zbraní v armádách NATO (nebereme-li v úvahu strategické prostředky) je asi 94 % prostředků taktického dosahu — tedy do hloubky 20—25 km a jen zbývajících asi 6 % dosahu operačně taktického a operačního. Již z tohoto jen hrubého nástinu vyplývá, že úsilí jaderných prostředků polní armády nepříteli v operaci je soustředěno na umlčování cílů v taktické hloubce.

To všechno dohromady bude podstatně ovlivňovat řešení situací, které probíráme. Je tedy důležité, aby velitel armády (svazku) v útočné operaci řešil současně s úkoly útočnými i případné úkoly obrany, v proporcích odpovídajících konkrétní situaci.

Hlavními prostředky pro řešení těchto situací bude manévr palebnou i údernou silou. Řešení situace na směru, kde vlastní vojska byla přinucena k dočasné obraně, je nedílnou součástí rozvíjení útoku a nesmí být podceňováno proto, že právě z těchto směrů by se mohl vyvinout směr, ohrožující úspěch celé útočné operace. Na tom nemění nic fakt, že hlavní zájem velitele bude soustředěn i nadále na směr, kde má útok plný úspěch. Je třeba jen

počítat s tím, že zpravidla bude nutné manévrem palebnou silou řešit situaci na směru, kde jednotky byly přinuceny k obraně a že to zpravidla nebude možné ponechat k řešení jen jejich vlastními prostředky. Často a podle možností bude nutné i dočasně orientovat část sil ze směru úspěchů do boků a týlů jednotek nepřítele na ohroženém směru.

To vynikne tím více, uvědomíme-li si plně podmínky útvaru (svazku) přinuceného k obraně.

Řekli jsme, že napadená jednotka často nebude moci zaujmout obranu v tom prostoru, kde byla napadena, protože jí to nepřítel nedovolí.

Velmi často zapomínáme na to, že tak jako potřebujeme určité podmínky a poměr sil k tomu, abychom mohli útočit, že stejně potřebujeme určitý poměr sil a podmínky k tomu, abychom se mohli úspěšně bránit.

V námi uvažovaných podmínkách a situaci jednotky může vytvoření nutného poměru sil a podmínek k obraně potřebovat čas a prostor.

Do té doby, než budou tyto podmínky vytvořeny, mohou napadené jednotky odcházet pod tlakem převahy nepřítel. Teprve v určité hloubce se může jednotce podařit „zachytit“. Celé toto období, jehož délka může být různá, musí být vyplněno intenzivní snahou velitele aktivními formami boje si potřebné podmínky vytvořit.

Tady ovšem narážíme na jednu, vcelku nepopulární otázku, kterou je třeba se zejména v soudobých podmínkách zabývat. Je to otázka dočasného a vynuceného odchodu s bojem.

Ať chceme nebo nechceme, podmínky boje v takové situaci, o které uvažujeme, si tuto formu obrany mohou vynutit. My tuto formu zatím neznáme a nemáme pro ni vlastně ani název.

Domněnka, že tato forma obrany je v rozporu se stávajícími předpisy (Vševojsk-1-1), je v podstatě mylná — to závisí od pochopení ducha předpisu a od jeho výkladu. Domnívám se, že není žádného důvodu se této otázce, jako nepopulární, vyhýbat, ale že naopak je řada důvodů k tomu, se jí zabývat. Jedním z nich je fakt, že tento způsob boje se téměř necvičí, ačkoli s podmínkami, které si ho vynucují, se setkáváme téměř na každém cvičení.

Nepokládám za správný názor, že nácvik tohoto způsobu boje, přirozeně v odpovídajících proporcích, by vedl k nějakému „snižování útočného ducha“ nebo že by to bylo nedoceňování vlastních možností a vedlo k nějakým „obranářským tendencím“. Jde právě o to, zachovat si útočného ducha v každé situaci a za každých podmínek si umět vytvářet k tomu podmínky.

I to je součástí bojového mistrovství a právě ta nejobtížnější. I na takové situace je třeba velitele, vojska a štáby připravovat a v jejich řešení je cvičit, pokládáme-li naše závěry o charakteru soudobého boje za správné — a to jistě pokládáme. Řešení obtížných a nepříznivých situací patří k tomu „přibližování výchovy a výcviku maximálně polním podmínkám“ a „vytváření složitých situací“, které ukládají rozkazy ministra národní obrany a jeho směrnice.

Nová jednotka útoku a obrany nebyla kupříkladu dosud odpovídající odraz v průběhu našich cvičení, ať operačních nebo taktických. Zejména vytváření podmínek pro vznik nutnosti dočasné obrany na některých směrech v průběhu útočné operace nese stále výrazné stopy pojetí, které už ne vždy odpovídá a hlavně pak nevyčerpává charakter soudobého boje a jeho možnosti.

V útočných operacích je tematice dočasného a vynuceného obranného

boje věnována zpravidla minimální pozornost a omezuje se většinou na odrážení protizteče nebo protiúderů, pojatých často hodně schematicky a „po staru“. Jsou ještě málo vytvářeny situace vymykající se navyklemu „schématu“ a odpovídající plně těm možnostem nových bojových prostředků, o kterých v teorii máme správné závěry.

Stejně tak je jednotě útoku a obrany věnováno málo pozornosti v taktických tématech cvičení svazků. Sotva bychom našli kupříkladu téma „Obranný boj divize v rámci útočné operace armády“ — a přece procvičení takového tématu by jistě přineslo řadu nových otázek a podstatně by přispělo k vyjasnění místa a úlohy obrany v soudobém boji.

Myslím, že není žádného důvodu k obavám, že bychom tím nějak narušili platnost našich nových řádů. Použil jsem v této úvaze názvu „dočasný a vynucený odchod s bojem“. Takový název skutečně v řádu nenajdeme. Také není myšlen jako nějaký nový, speciální termín pro označení nějakého „nového druhu bojové činnosti“. To by bylo formální pochopení. Pro způsob provádění obrany v podmínkách, o kterých hovoříme, můžeme najít celou řadu i jiných názvů — a žádný z nich asi nebude plně vystihovat podstatu. Název také není to hlavní. Směrodatný je smysl — a ten po mém soudu je v plném souladu s duchem a smyslem našich nových řádů. Musíme se jen zbavit snahy, soudobý mnohostranný a různorodý boj příliš „škatulkovat“.

Tak kupříkladu čl. 398 „Vševojsk-1-1“ jasně říká: „Odchod je vynuceným druhem bojové činnosti. Používá se ho v těch případech, kdy jen za cenu dočasné ztráty území je možno pronikavě změnit nepříznivou situaci, vyvést vojska zpod úderu nepřátelské přesily a vytvořit tak pro ně výhodnější situaci.“

Rád neřeší rozsah „odchodu“ a i když v hlavě 8 má na mysli odchod v rozsahu a smyslu jiném, nic nám nebrání, abychom jeho zásady nemohli použít v rozsahu daleko menším a způsobu odpovídajícími konkrétní situaci.

Kolikrát na našich cvičeních situace přinutila velitele vydat rozkaz: „... zastavit útok nepřítele nejdále na čáře...“ nebo „... do tehdy a tehdy udržet čáru...“ apod. Tedy v podstatě totéž, o čem hovoříme. Nejde tedy o nějaké hledání „nového způsobu obrany“ — jde ale o to, říci velitelům tak-
tických jednotek, jak se v hrubých zásadách takový úkol plní a naučit je tomu, protože to mohou v boji potřebovat i v útočné operaci.

V soudobých podmínkách je nutné umět se bránit v každé situaci, která v boji může vzniknout. To je jediná cesta, jak v podmínkách i krajně nepříznivých, za pomoci nadřazeného nebo i vlastními silami zastavit útok nepřítele, způsobit mu ztráty a vytvořit si podmínky k pokračování v útoku — o to nám řád ukládá jednoznačně.

Měli bychom tedy otázkám obranných bojů, které mohou vzniknout v průběhu soudobých útočných operací, věnovat více pozornosti.

Konečně je třeba se všestranně učit ze zkušeností Sovětské armády, zejména v otázkách tvůrčího přístupu k aplikaci řádů a současných závěrů vojenského umění.

Sovětské polní řády, kterými se Sovětská armáda řídila ve Velké vlastenecké válce, rovněž neobsahovaly žádná speciální ustanovení o způsobech zaujímání obrany pod tlakem převahy sil nepřítele. A přece v průběhu války a zejména jejího počátečního období, najdeme množství příkladů, kdy sovětské jednotky prováděly vynucený odchod s bojem.

Stačí uvést příklady bojů 62. Sovětské armády na přístupech ke Stalin-

gradu nebo přímý klasický příklad takového způsobu boje, který vedla 1. gardová tanková brigáda plk. Katukova (tehdy ještě 4. tanková brigáda) na Orelsko-Tulském směru na přístupech k Moskvě z jihu. Stejně tak použitelný je i způsob boje 1. tankové armády Voroněžského frontu v Kurské bitvě a celá řada jiných.

Je možné proti uváděným příkladům namítnout, že tehdy šlo o „strategickou obranu“ za zcela zvláštních podmínek, které se už nebudou opakovat. S tím je jistě možno souhlasit. V této úvaze nemáme jistě na mysli nějakou obranu ve strategickém měřítku — ale obranné boje, které mohou a velmi pravděpodobně budou vznikat v průběhu útočné operace. To nic ale nemění na podstatě nutnosti umět iniciativně, samostatně a dovedně řešit jakoukoli situaci v boji. Dokladem toho jsou právě uváděné příklady.

Aplikace zásadních závěrů socialistické vojenské vědy do všech oblastí vojenského umění vyžaduje mít pochopení a rozpracování na všech stupních velení všechny druhy a způsoby bojové činnosti v takových proporcích a v takové kvalitě, které odpovídají plně charakteru soudobého boje a podmínkám, do kterých se jednotky mohou v soudobé operaci dostat. To je jednou z nutných podmínek soudobé bojové schopnosti a bojového mistrovství.

Závěry o charakteru soudobé operace a boje jednoznačně hovoří o tom, že to bude boj velmi dynamický, rozmanitý a různorodý a všestranně velmi náročný.

Tyto kvalitativně nové podmínky boje si vynucují i odpovídající změny v teorii výchovy a výcviku vojsk. Ty ovšem můžeme úspěšně uplatňovat jen tehdy, jestliže teorie vojenského umění dá všem velitelským stupňům dostatečný teoretický podklad pro pochopení základních otázek boje a jeho

charakteru. To je dnes jedním z významných úkolů vojenskovědecké práce.

Důležitou součástí tohoto úkolu je i správné pochopení místa a úlohy jednotlivých druhů bojové činnosti, zejména konkrétních projevů dialektické jednoty útoku a obrany v soudobých podmínkách. Dokud se vojenské umění beze zbytků nevypořádá s tímto úkolem, můžeme se dopouštět chyb. Tendence vývoje jasně naznačují, že jednoty útoku a obrany (ovšem zcela nově chápané) bude narůstat tou měrou, jak budou narůstat možnosti bojových prostředků a jak se jimi bude měnit charakter boje.

Cílem mé úvahy nebylo celý složitý problém soudobé obrany řešit — to by byl úkol nereálný. Chtěl jsem jen na jednom z dílčích projevů tohoto složitěho problému ukázat, v kterém směru podle mého názoru musíme hledat novou náplň jednoty obrany a útoku v soudobé operaci a boji. Proto jsem zvolil zdánlivě protichůdné téma „Obrana v útoku“ a pokusil jsem se ukázat na některé prvky jednoty útoku a obrany v účinné operaci.

Přirozeně, že i tato úvaha nese stopy toho faktu, že v naší teorii (soudě podle dostupných pramenů a názorů na obranu ve velitelském sboru) nemáme dosud uspokojivě vyřešenu otázku úlohy a místa obrany v soudobém ozbrojeném zápasu vcelku, proto ani ne v operaci a boji.

Jsem toho názoru, že v současné úrovni našeho teoretického myšlení se projevují dost značné disproporce v otázkách chápání a rozpracovanosti otázek útoku a obrany. Oba tyto druhy bojové činnosti jsou i nadále příliš ostře odlišovány nejen na stupni taktickém, kde je to v podstatě správné, ale i na stupni operačním, kde už to tak

jednoznačné není. Nemíním popírat oprávněnost existence útočných a obranných operací na stupni třeba vševojskové armády. Domnívám se ale, že omezovat se jenom na toto dělení se přežívá a nepostihuje plně všechno to nové, co se ve vztazích útoku a obrany (ovšem nově chápané) rýsuje.

Je zatím velmi obtížné to blíže definovat, protože to musí vycházet ze základní a hluboké analýzy soudobé obrany vůbec — a ta zatím není známa a nebyla-li provedena, pak je velmi naléhavá a bude vyžadovat důkladnou a usilovnou vojenskovědeckou práci.

Není naléhavá snad proto, že by se mělo něco měnit na základním požadavku vysoké aktivity všech způsobů soudobého boje — **právě naopak proto, aby nutnost této aktivity v soudobých podmínkách byla ještě více zdůrazněna** a aby bylo prokázáno naprosto jasně a přesvědčivě, že účinnost a možnosti nových bojových prostředků už nedovolují řešit úkoly operace **buď** útočnými **nebo** obrannými způsoby, ale zpravidla jejich kombinací.

Podrobnější studium jenom dílčích otázek obrany a některé provedené kalkulace naznačují, že obrana jako druh bojové činnosti chápané v dosavadním pojetí a významu, už není relativně na té úrovni vzhledem k útoku na jaké byla dosud — ale že zůstala daleko za ním. Jak daleko, to zatím nevíme. Při studiu se ale velmi naléhavě vtírá otázka, až do kterého stupně vedení můžeme vlastně mluvit o obraně, jako o zvláštním druhu bojové činnosti dané sestavou vojsk.

Tím naprosto nemíním význam obrany, jako formy boje s nepřítelem, který je v přesile, podceňovat. Naopak — celá tato stať chtěla vlastně dokázat bezpodmínečnou nutnost její existence v soudobém boji, v našem případě i útočném.